

Pridi z menoj, otrok

■ **Neža Miklič**, univ. dipl. soc. del., univ. dipl. sociologinja; dolgoletna kriminalistka, ki se je aktivno ukvarjala s preiskovanjem najrazličnejših oblik zlorab in nasilja v družini. Je avtorica preventivnega projekta *Policist Beno, kaj pa zdaj?*. Sedaj je predavateljica kriminalistike na *Višji policijski šoli na Policijski akademiji*.

Ko se odločate, da boste otrokom ponudili preventivno delavnico o nadlegovanju, je to pogumno dejanje in si zaslužite pohvalo. Počnite to še naprej, le še v širino pojdite. Ena izmed situacij možnega nadlegovanja naj zagotovo ostane nadlegovanje s strani neznancev na ulici, pri čemer situacijo ponudite otrokom tako, da bodo sami, pod vašim mentorstvom, našli več različnih možnih oblik nadlegovanja, nato pa isto situacijo osvetlite z več možnimi odzivi otrok in tudi odzivi domnevnih storilcev. Svoje rešitve, pa četudi jim boste vi pomagali pri tem, si bodo otroci bistveno bolj zapomnili.

25. maj je svetovni dan pogrešanih otrok. Primera, v katerem bi bil osnovnošolski otrok vabljen v osebni avto in odpeljan ali celo ugrabljen s strani tujca oz. otroku neznane osebe, v Sloveniji ne beležimo. Številni pa so primeri, ko otroka zaradi sporov, jeze in zamere med staršema odpelje drugi starš. Gre torej za specifične in zahtevne situacije, ki puščajo težke posledice predvsem na otroku in ki ne vsebujejo elementov ugrabitve. Policija je v tovrstnih primerih že ob prijavi seznanjena s tem, kje in s kom je otrok.

Vendar vsake toliko časa v medijih odjekne zgodba o 'belih kombijih'. Poročajo, da so bili otroci nadlegovani s strani osebe, ki se je vozila s t. i. belim kombijem.

Oseba naj bi se pripeljala vzporedno do otroka in ga ogovarjala neposredno iz vozila. Vabila naj bi ga in ga pozivala, naj gre z njim. Vse skupaj naj bi se dogajalo na ulici, v dnevnem času, sredi mesta ali vasi. V enem primeru naj bi oseba iz kombija na ulico vrgla za celo dlan bombonov, nato pa odpeljala. Ob medijskem poročanju o tem primeru se je vsul plaz prijav. Bel kombi so videli povsod, poleg njega so se pojavili še veliki črni terenski avtomobili. Tudi vozniki takšnih vozil naj bi k sebi vabili otroke, vedno naj bi šlo za osnovnošolce. Noben otrok ni nasedel povabilu osebe, vsi po vrsti so se umaknili, bežali in o tem obvestili odrasle. Javnost je bila zgrožena, starši prestrašeni, otroci panič-

ni. Otroke naj bi ugrabljali, je odmevalo. Mediji so hitro pobrskali po arhivu in iz daljnega zgodovinskega spomina ponudili še eno zgodbo. Dejanje naj bi se zgodilo v enem izmed večjih trgovskih centrov v Ljubljani. Otrok, deklica je izginila. Zaprli so vse izhode. Prestrašeno, oblečeno v fantovska oblačila in že ostriženo so našli na enem izmed stranišč trgovskega centra. Najboljša beseda za opis je: srhljivo. Ob takšni navedbi staršem zaledeni kri. Ostanite mirni – zgodba namreč ni resnična. Je popolna fikcija in se nikoli ni zgodila. Je popolna 'fake news' – lažna novica. Močno zakoreninjena v zavest ljudi se zdi nasprotno še kako resnična. Nihče se ne sprašuje o verodostojnosti, saj se zdi tako zelo realna. Nihče dodatno ne preverja, ne poizveduje, in čeprav policija dnevno prejema vprašanja novinarjev, se vprašanja o tej zgodbi niso pojavila. Leta so minevala in zgodba je le še pridobivala na veljavi. Smo v času populizma in neoliberalizma, zato šteje le novica, ki se prodaja. Tudi zato se novica še danes vzdržuje – ne glede na dejstvo, da se dogodek na vso srečo nikoli ni zgodil.

Vrnimo se nazaj, v čas 'tu in zdaj'. Policija je vse primere najav ali prijav nadlegovanja otrok s strani oseb iz 'belih kombijev' natančno preverila, saj gre za otroke, ki so še posebej ranljivi. V primerih najavljene ga nadlegovanja ali pogrešanja otrok namreč še posebej skrbno ravna, saj za otroke veljajo posebna pravila in prav je tako! Policija je preverjala, poizvedovala ter ugotovila, da v nobenem primeru ni prišlo do nadlegovanja otrok. Ni potrdila niti tega, da bi sumljive osebe v belih kombijih ali beli kombiji dejansko obstajali. V enem primeru se je na kraju sicer nahajal

Foto: Nataša Pezdír

bel kombi, za katerega se je ugotovilo, da gre za 'servisna popravila', in ni bil niti bližu otrok. Voznik in sodelavci so opravljali redno delo, kombi je bil prelepljen z identifikacijskimi oznakami podjetja in zelo viden ter hitro identificiran v svoji okolici. Kaj se je torej zgodilo? Otroci, osnovnošolci, ki so naznanili domnevno nadlegovanje, so bili pred tem deležni preventivnih nasvetov, delavnic, predavanj ali pa so bili o primerih seznanjeni iz medijev. Na delavnicah in v medijih so govorili o nevarnostih, ki prežijo nanje. Predstavljen jim je bil primer, ko jih lahko nekdo nagovori iz avtomobila z namenom, da ga bo pod pretvezo lažnih obljub v avtomobil zvalil in nato odpeljal. Preventiva je lahko vedno dvorezna. Osvešča in pojasnjuje ter hkrati nehote vzbuja strah in paniko. Pri mlajših otrocih se zbudi domišljija. Pri starejših lahko na plan privrejo druge stiske. V enem izmed primerov se je izkazalo, da je otrok, ki je naznanil dejanje, osamljen in si strahovito želi pozornosti. S podano prijavo jo je dobil. Od staršev, učiteljev in sošolcev. Končno je bil v središču pozornosti. Gledali so ga, ga spraševali in izpraševali, se zanj zanimali. Dobro se je počutil. Kako dolgo? Naj prijava ne bo 'rešitev' – težava je druga.

Se vam zdi zanimivo ali bolj sumljivo, od kod ravno beli kombiji ali veliki črni terenski avtomobili? Kako že deluje strah? Strah v nas poveča adrenalin, v situacijah, ki jih zaznamo kot nevarne, vse – dejanje, posameznika, predmete ali sredstva – poveča, zaradi česar so storilci veliki, čudni, neprijetnega izgleda. Takšna so tudi njihova vozila. Vse to povzročajo naše zaznave, pretekle izkušnje ali izkušnje drugih, informacije, ki smo jih slišali in tudi ponotranjili. Dodajmo še napake v spominu, zaznavne vrzeli, različne osebne dejavnike in že imamo odgovor.

Ne pozabite, kaj smo se že naučili. Storilci zlorab otrok obstajajo in vedno naredijo domačo nalogo. Tudi oni spremljajo medije in poročanje o tovrstnih 'napadih'. Kaj bi naredili kot storilci? Bi se vozili naokoli v velikih belih kombijih ali velikih črnih terenskih vozilih? Ne, ker ste na prvi pogled preveč opazni. Njihov namen je drugačen: skriti se in, če že, uporabiti vozilo, ki ne izstopa.

Tudi zato je nujna previdnost pri lansiranju vsebine preventivnih projektov in programov. Ko se odločate, da boste otrokom ponudili preventivno delavnico o na-

Foto: Alenka Veber

dlegovanju, je to pogumno dejanje in si zaslužite pohvalo. Počnite to še naprej, le še v širino pojdite. Ena izmed situacij možnega nadlegovanja naj zagotovo ostane nadlegovanje s strani neznancev na ulici, pri čemer situacijo ponudite otrokom tako, da bodo sami, pod vašim mentorstvom, našli več različnih možnih oblik nadlegovanja, nato pa isto situacijo osvetlite z več možnimi odzivi otrok in tudi odzivi domnevnih storilcev. Svoje rešitve, pa četudi jim boste vi pomagali pri tem, si bodo otroci bistveno bolj zapomnili. Seveda bodo otroci polni idej, filmskih predstav in primeri podob akcijskega ukrepanja se bodo kar vrstili. Vse to je povsem normalno, veliko bo smeha, kar je tudi prav. Vendarle so to otroci in njihove reakcije. Dobre rešitve naj zapišejo ali narišejo, nekje vidno nalepijo ali oblikujejo plakat – objavite jih na spletni strani šole, sestavite svoj strip, zaigrajte situacije. Enako lahko kot starši ravnate doma.

Prikažite jim možno situacijo, ko se ob njih zaustavi vozilo, nato pa spretno predajte rdečo nit v roke otrok. Naj vam oni predstavijo podobo voznika. Vi jih boste vodili že s tem, ko jih boste spraševali o podrobnostih zunanje podobe voznika in s tem otrokom sporočili, kako zelo pomembne so podrobnosti na videzu, obrazu in telesu osebe. Opis osebe bo namreč eno izmed prvih vprašanj, ki ga bo policist zastavil. Naši možgani so zanimivi; bolj si zapomnijo obraze pripadnikov lastne

etnične skupine, pri znanih smo bolj osredotočeni na notranje dele obraza (oči, usta, nos), pri neznanih ljudeh pa na zunanje dele (lasje, brada).

'Peljite' se z otroki še naprej. Vprašajte jih, kdo bo v vozilu poleg voznika. Vi že veste, da bo lahko voznik sam, le otroci naj bodo pozorni na vse v vozilu. Tudi na podrobnosti vozila: nalepke, predmete v vozilu, razne figurice ipd. Vse to so pomembne identifikacijske oznake. Otroški avtosedež ima morda storilec v vozilu namenoma in povsem zavestno, saj s tem nehote in povsem nezavedno sporoča, da je 'družinski človek', da je 'nenevaren, ima sam otroke'. Avtosedež bodo policisti še kako iskali, ko bodo iskali storilca. Otroci imajo pri sebi svoj telefon. Lahko z njim kaj storijo? Vprašajte jih tudi, kaj pomeni registrska tablica vozila. Kaj ni to povsem enako kot naš EMŠO? Registrska tablica vozila je seveda lahko ukradena, tudi to počno storilci, a policisti to seveda vedo. Delo policistov ni nikoli klišejsko.

Otrok je lahko na poti iz šole/v šolo, na dejavnost sam, lahko je v družbi. Otroke vprašajte, kaj bi storili, če bi jih bilo več v skupini. Kako bi se odzvali? Vprašajte jih, kako bi si lahko 'naloge' razdelili. Kaj bi kdo od njih naredil? Kaj bi si zapomnil? V preteklosti se je moški razkazoval deklincam, pri tem pa sedel v svojem vozilu. Deklici sta bili odlični – ena si je zapomnila prvi del registrske številke, druga drugi del, obe pa sta navedeno takoj zapisali na

listek in nato še v telefon. Nobena ni šla blizu vozniku in vozilu, obe sta osebo prepoznali med postopkom prepoznavne.

Je možno, da oseba le sprašuje za pot? Lahko sprašuje za pot ali podobno, kar je navsezadnje tudi povsem mogoče. Tehnologija lahko zataji. Pojdite dalje in otroke vprašajte, kako še lahko oseba vabi otroke k sebi, če ne sprašuje za pot. Naj otroci iščejo ideje, vi pa jim pri tem pomagajte. Storilci so iznajdljivi. Ne bodo spraševali za pot, bodo pa otrokom dejali, da poznajo starše, da so jim ti naročili, naj jih odpeljejo, saj veste, »da se ti kaj ne zgodi«. Mor-da bodo »ravno šli v isto smer, pa ravno dežuje in lahko pomagajo«, da otrok ne bo moker in blaten ter kregan od mame. Če preidemo s samega videza na besede. Kako storilec govori? V katerem jeziku? Kaj reče, če sploh reče kaj? Kako bi takšen storilec deloval? Prijazno in vljudno. Pozanimajte se pri otrocih, njih vprašajte po pravem odzivu. Je ta paničen, tako da otrok zbeži? Ni potrebe, le veliko bolj pozoren naj postane in ostane. Ostane naj tam, kjer je. Vozilu in vozniku naj se ne približuje. Otrok naj vam pove, da bo ostal na pločniku, stran od vozila in voznika, ostal bo v družbi drugih, pogledal

bo naokoli, če bo v bližini kakšna odrasla oseba, jo bo poklical, povabil k sebi ali voznika usmeril k njej. Naj otrok tak nasvet ponotranji.

Pomembno je, da otrok do vozila ne pristopa. Ostane naj na razdalji, ki onemogoča, da ga nekdo zagrabi in potisne v vozilo. Povejte mu, da je lahko v vlogi policista, v vlogi kriminalista – ostane na mestu, podrobno opazuje in si zapomni vse, kar oseba reče. Kam je oseba odpeljala, v katero smer, kdaj se je dejanje zgodilo, kdo vse bi lahko še kaj povedal, je kar koli videl ali zaznal.

Z vsem tem boste otrokom predstavili večplastnost problematike. Otroci, ki bodo aktivni, si bodo zapomnili več in za dlje časa. Otroci so dobre priče. Tako ne bodo imeli v mislih le tega, da pride »bel kombi« in »vabi«. Spoznali bodo, da je lahko pristopov več, da lahko storilci uporabijo različne taktike. Če otroku lansiramo zgolj en pristop storilca, bo otrok pozoren nanj, v primerih drugačnih pristopov storilca pa bo 'zmrznil'. Ne bo vedel, kaj storiti in kako. Vi mu boste ponudili cel spekter, mu nanizali več rešitev, kajti vsak otrok je edinstven in se temu primer-no tudi odzove.

Ne pozabite, da storilci otrokom že dolgo

ne ponujajo bombonov, kajti starši svarijo otroke pred neznanci, ki ponujajo sladkarije. Kaj pa če bi neznanec ponudil otroku, npr. dečku, da gre z njim, ker ima neko novo dobro novo računalniško igrico, ali pa deklici, da ji lahko pokaže mlade mucke, stare komaj nekaj dni? Bi takrat odšel z njim ali bi se ustavil?

Prihaja poletje in s tem počitnice. Kjer koli že boste, majhnih otrok ne puščajte brez nadzora. Imejte jih 'na očeh'. Vedno morate vedeti, kje so! Starejši otroci naj povedo, kje so, kam gredo in s kom. Otroke poučite, kako se odzvati, če do njih pristopi in jih nagovarja oseba, ki je ne poznajo, pa čeprav ima s seboj simpatičnega kužka. Z otroki naredite načrt, preprost in jasen, kaj narediti, če se izgubijo. Posamezni letoviški kraji z več kilometrov dolgimi plažami že imajo vzpostavljen način delovanja v primeru najave pogrešanega otroka. Obvestila so največkrat obešena v lokalih ali na raznih panojih.

Predvsem pa so počitnice možnost za skupno preživljanje časa. Poglejte svojega otroka v obraz, v oči in preprosto bodite z njim. Pogovarjajte se o vsakdanjih stvareh in tudi o temah, ki se jih pravzaprav tako zelo bojite. To je najboljša rešitev. ◀

Foto: Benedikt Lavrih